Δίδαγμα του αποστόλου Παύλου για τον προορισμό προς τη σωτηρία (βάσει της Επιστολής προς Ρωμαίους)

Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίων

Δίδαγμα του αποστόλου Παύλου για τον προορισμό προς τη σωτηρία (βάσει της Επιστολής προς Ρωμαίους)

Η Επιστολή προς Ρωμαίους είναι μία από τις λίγες επιστολές του Αποστόλου Παύλου η πατρότητα της οποίας δεν αμφισβητήθηκε ποτέ από στην επιστημονική βιβλιογραφία. Πέραν αυτού, έχουν καταβληθεί αρκετές προσπάθειες επαλήθευσης της αυθεντικότητας άλλων επιστολών ακριβώς μέσω της σύγκρισής τους με την εν λόγω επιστολή.

Ο Απόστολος Παύλος συνέταξε την Επιστολή προς Ρωμαίους με πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη της δικής του αντίληψης του χριστιανισμού και του συσχετισμού του με το θρήσκευμα της Παλαιάς Διαθήκης, από το οποίο μετεξελίχθηκε. Ακόμα και αν ο Παύλος, γράφοντας την επιστολή είχε συγκεκριμένες πρακτικές αφορμές (δηλαδή επιθυμία του να επισκεφθεί τη Ρώμη και να επικοινωνήσει με τους ντόπιους χριστιανούς), την χρησιμοποίησε για να δημιουργήσει ένα θεσμικό θεωρητικό έργο, στο οποίο ο χριστιανισμός νοείται ως νέα θρησκεία που ήρθε να αντικαταστήσει τον νόμο του Μωυσή.

Στην Επιστολή προς Ρωμαίους υπάρχουν πολλά χωρία τα οποία κατά τη διάρκεια αιώνων αποτελούν αντικείμενο λογομαχιών. Ένα από τέτοια κείμενα θα ήθελα να σχολιάσω στη σημερινή μου έκθεση. Στο κείμενο αυτό πρόκειται περί του προκαθορισμού της σωτηρίας. Ο Απόστολος γράφει τα ακόλουθα:

Ελληνιστική κοινή

Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν·ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς·οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε (Ρωμ. 8:28–30).

Απόδοση στη δημοτική

Εκείνους που αγαπούν τον Θεόν όλα υποβοηθούν και συνεργάζονται δια το καλόν των· εις αυτούς δηλαδή, οι οποίοι σύμφωνα με την προαιώνιον πρόθεσιν του Θεού έχουν κληθή και έχουν δεχθή την σωτηρίαν. Διότι εκείνους τους οποίους ο Θεός έχει προγνωρίσει, τους

προώρισε να γίνουν ομοιόμορφοι προς την ένδοξον εικόνα του Υιού του, ώστε να είναι ο Υιός του Θεού πρωτότοκος μεταξύ πολλών αδελφών. Εκείνους δε που προώρισε, αυτούς και εκάλεσε· και αυτούς που εκάλεσε, τους κατέστησε δικαίους· και εκείνους που εδικαίωσε, αυτούς και εδόξασε (Ρωμ. 8:28–30).

Η πρώτη πρόταση αυτού του κειμένου αναφέρεται στα «παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ» (δηλαδή, όσα υποφέρουμεν κατά τη διάρκεια της παρούσης ζωής), για τα οποία επρόκειτο ανωτέρω (Ρωμ. 8:18). Δεν πρέπει να τα φοβούμαστε, γιατί συνεπάγονται καλές συνέπειες.

Στη δεύτερη πρόταση ο Παύλος, αναπτύσσοντας το θέμα του προορισμού προς σωτηρία, προβαίνει σ' έναν σημαντικό ισχυρισμό για τον Υιό του Θεού: μέσω της συμμόρφωσης μ' Αυτόν όσων πίστεψαν σ' Αυτόν, πρέπει να γίνει «πρωτοτόκος μεταξύ πολλών αδελφών». Η λέξη «πρωτότοκος» αναδεικνύει ιδιαίτερα προτερήματα του πρώτου υιού έναντι των άλλων: σύμφωνα δε με τις διατάξεις της Παλαιάς Γραφής, ο πρωτότοκος υιός είναι ο βασικός κληρονόμος και απολαμβάνει την ευλογία του πατέρα (Γεν. 25:30–34; 27:35–36). Μέσω της αναδοχής της ανθρώπινης σάρκας ο Υιός του Θεού κατέστησε τους ανθρώπους υιοθετημένους στον Πατέρα του και όσοι του συμμορφώνονται γίνονται αδελφοί του.

Αυτό όμως δεν αφορά όλους, αλλά μόνο όσους ο ίδιος ο Θεός «προέγνω» (δηλαδή, προγνώρισε), «προώρισεν», «ἐκάλεσεν, «ἐδικαίωσεν» και «ἐδόξασεν». Σ' αυτή τη συνέπεια πέντε ρημάτων το καθένα έχει δική του έννοια σημαίνοντας διάφορα στάδια της θείας ενέργειας ως προς όσους εξέλεξε ο Θεός.

Το ρήμα «προέγνω» αφήνει να εννοηθεί ότι ο Θεός εκ των προτέρων γνωρίζει την τύχη του κάθε ανθρώπου, γνωρίζει το μέλλον όπως γνωρίζει και το παρόν και επιλέγει εκ των προτέρων τους εκλεκτούς Του εξ αυτών που μέλλει να γεννηθούν εις τη γήινη ζωή. Στην αρχή του Βιβλίου του Ιερεμία ο Θεός απευθύνει στον προφήτη τα ακόλουθα λόγια: «Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε, προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε» (Ιερ. 1:5). (**Απόδοση στη δημοτική**: Σε γνωρίζω πολύ καλά, πριν ακόμη σε πλάσσω ως έμβρυον εις την κοιλίαν της μητρός σου και πριν γεννηθής, σε καθιέρωσα εις υπηρεσίαν του έργου μου· σε εγκατέστησα προφήτην δια τα έθνη). Ο Προφήτης λοιπόν είναι άνθρωπος ο οποίος με τη Θεία Πρόνοια προορίζεται για διακονία προτού καν γεννηθεί.

Το ρήμα «προώρισεν» αναφέρεται στην απόφαση που έχει ληφθεί εκ των προτέρων. Είναι εύλογο να αναφερθούμε στην αρχή της Επιστολής προς Εφεσίους, όπου ο Παύλος μας λέει ότι ο Θεός «ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ[i] πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ… ἐν ᾧ[ii] καὶ ἐκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ» (Εφ. 1:4–5, 11). (**Απόδοση στη δημοτική**: Μας εξέλεξε σύμφωνα με την εκλογήν, που μας έκανε δια του Ιησού Χριστού, πριν ακόμη δημιουργηθή ο κόσμος, προς τον σκοπόν να είμεθα ημείς άγιοι και ανεπίληπτοι ενώπιόν του. Εν τη αγάπη του δε προώρισεν ημάς ν' αποκτήσωμεν την υιοθεσίαν και να γίνωμεν τέκνα του κατά χάριν δια μέσου του Ιησού Χριστού, σύμφωνα με την αγαθήν του διάθεσιν και το άγιόν του θέλημα). Εδώ αναδύεται η ιδέα ίδια μ' αυτή που προέρχεται στο εξεταζόμενο χωρίο από την Επιστολή προς Ρωμαίους, ότι οι πιστεύσαντες εις τον Χριστόν είναι αυτοί τους οποίους ο Θεός εκ των προτέρων προόρισε για την υιοθέτηση.

Πώς να καταλάβουμε τι σημαίνει να είμαστε «σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ»; Ορισμένοι ερμηνευτές**[iii]** διαβλέπουν εδώ την παραπομπή στη βιβλική αφήγηση της πλάσης του ανθρώπου

κατά την εικόνα του Θεού (Γεν. 1:27) και στο δίδαγμα του Παύλου για τον Χριστό ως την «εικόνα του αόρατου Θεού» (Β΄ Κορ. 4:4 και Κολ. 1:15). Άλλοι**[iv]** το παραλληλίζουν με το δίδαγμα του Παύλου για τον Χριστό ως επουράνιο άνθρωπο και ως νέο Αδάμ, καθώς όσοι πίστεψαν σ' Αυτόν θα φορέσουν την εικόνα Αυτού, ενώ παλαιότερα φορούσαν την εικόνα του χοϊκού Αδάμ (Α΄ Κορ. 15:49).

Το ρήμα «εκάλεσεν» μας παραπέμπει στην ίδια την αρχή της Επιστολής προς Ρωμαίους, όπου ο Παύλος επικαλεί τον εαυτό του ως «κλητό Απόστολο» και τους παραλήπτες του μηνύματός τους ως «κλητούς του Ιησού Χριστού» και ως «κλητούς Αγίους» (Ρωμ. 1:1–7). Η λειτουργία της θείας κλήσης μπορεί να διασαφηνιστεί από τις περιπτώσεις των κλήσεων για διακονία των αρχόντων και προφητών του λαού του Ισραήλ, ειδικότερα του Μωυσή, (Εξ. 3:1–4:16), του Σαμουήλ (Α΄ Βασ. 3:1–15), του Ησαΐα (Ισ. 6:1–10), του Ιερεμία (Ιερ. 1:4–9) και του Ιεζεκιήλ (Ιεζ. 2:1–3:11). Οι ιστορίες τους διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, αλλά σε όλες αυτές αναδύονται δύο κρίσιμες πτυχές: 1) η πρωτοβουλία πάντα προέρχεται από τον Θεό 2) ο άνθρωπος δεν αισθάνεται έτοιμος για την αποστολή που του ανατίθεται. Μερικές φορές ο άνθρωπος αντιδρώντας στην κλήση του Θεού αρνείται ή και αντιστέκεται, αλλά ο Θεός επιμένει.

Το ρήμα «εδικαίωσεν» αποδίδει ένα από τα κυριότερα θέματα της Επιστολής προς Ρωμαίους που είναι η δικαίωση με την πίστη στον Ιησού Χριστό. Το θέμα αυτού κυριαρχούσε στην επιστολή σε μεγάλη έκταση (Ρωμ. 3:21–5:5). Και όμως ο τελικός κρίκος της αλυσίδας δεν είναι η δικαίωση, όπως θα μπορούσε να αναμένει κανείς παρακολουθώντας τον προηγούμενο ειρμό, αλλά ο δοξασμός**[v]**. Ποια έννοια προσδίδει ο Παύλος στο ρήμα «εδόξασεν»; Πιθανώς την καλύτερη εξήγηση αποτελούν τα λόγια του ιδίου από τη Β΄ Επιστολή προς Κορινθίους: «ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος» (Β΄ Κορ. 3:18). (**Απόδωση στη δημοτική**: Ημείς δε όλοι με ακάλυπτον το πρόσωπον αντικατοπτρίζομεν την δόξαν του Κυρίου και μεταμορφωνόμεθα εις αυτήν ταύτην την εικόνα του προχωρούντες από δόξης εις δόξαν, όπως από το Πνεύμα, από τον Κυριον). Το δίδαγμα που αναπτύχθηκε από τον Παύλο στο εξεταζόμενο χωρίο, θέτει πολλά ερωτήματα έναντι των ερμηνευτών. Εάν ο Θεός προκαθορίζει εκ των προτέρων την τύχη του ανθρώπου, σε τι συνίσταται η ελευθερία της βούλησής του; Και φέρει κάποια ηθική ευθύνη για τις πράξεις του; Αν άλλοι άνθρωποι εκ των προτέρων είναι προορισμένοι προς τη σωτηρία και άλλοι προς τον όλεθρο, μπορεί να αποκαλεστεί ο Θεός ως δίκαιος; Είναι σε θέση οι άνθρωποι να επηρεάζουν την τύχη τους ή όλα είναι υποταγμένα στη θέληση της ειμαρμένης; Εάν οι τύχες των ανθρώπων είναι προκαθορισμένες εκ των προτέρων μήπως η ανθρώπινη κοινωνία παρομοιάζεται μ' ένα θέατρο, στο οποίο όλοι οι ρόλοι είναι προγραμμένοι και κάθε ηθοποιός είναι υποχρεωμένος να ακολουθεί τη βούληση του σκηνοθέτη;

Στις θεολογικές παραδόσεις της χριστιανικής Δύσης και της Ανατολής το δίδαγμα του Παύλου για τον προορισμό έτυχε διαφορετικών ερμηνειών οι οποίες οδήγησαν στη διαμόρφωση δύο διαφορετικών αντιλήψεων της συμμετοχής του Θεού στην υπόθεση της σωτηρίας των ανθρώπων.

Στη Δύση επικρατεί η άποψη του Αγίου Αυγουστίνου ο οποίος ερμήνευε το κείμενο αυτό υπό την έννοια ότι ο Θεός προόρισε άλλους ανθρώπους για την σωτηρία και άλλους για την καταδίκη, ενώ η ελεύθερη βούληση δεν διαδραματίζει κανένα ρόλο στην υπόθεση της σωτηρίας. Προορισμένοι για την σωτηρία είναι όλοι αυτοί στους οποίους ο Θεός δίνει την πίστη και αφού ο Θεός την δίνει, η βούληση του ανθρώπου δε μπορεί να αντισταθεί σ' αυτήν. Ο Θεός διδάσκει τους μεν την πίστη, τους δε όμως όχι. Τους πρώτους μεν διδάσκει κατά την ευσπλαχνία του, τους δεύτερους δε δεν διδάσκει κατά τη δίκαιη κρίση.**[vi]** Επειδή όλοι οι άνθρωποι ακολουθώντας τον Αδάμ, έτυχαν δίκαιης καταδίκης, δε θα υπήρχε καμία μομφή στον Θεό, ακόμα και αν κανένας δε θα απαλλασσόταν από την καταδίκη**[vii]**. Με άλλα λόγια, ακόμα και αν ο Θεός δε θα έσωζε κανέναν, δε θα μπορούσε κανείς να τον μεμφθεί γι' αυτό. Όσον αφορά στο ερώτημα γιατί ο Θεός εκλέγει τους μεν και όχι τους δε,

δεν πρέπει να αναζητηθεί καν η απάντηση, επειδή «ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!» (Ρωμ. 11:33)[viii].

> Από αυτές τις αντιλήψεις του Αυγουστίνου απορρέει η σκέψη ότι δε σώζονται και δε μπορεί να σωθούν ούτε προορίζονται για τη σωτηρία ούτε όσοι δεν άκουσαν το κήρυγμα του Ευαγγελίου ούτε όσοι δεν αποκρίθηκαν στο κήρυγμα αυτό ούτε τα αβάπτιστα βρέφη. Σώζονται μόνο όσοι είναι εκ των προτέρων προορισμένοι προς αυτό και όσοι εκ του προορισμού αυτού αξιώθηκαν το χάρισμα της πίστης και της σωτήριας χάριτος**[ix]**.

Το δίδαγμα ότι κατά τη δικαιοσύνη όλοι οι άνθρωποι πρέπει να είναι καταδικασμένοι και ότι μόνο κατά το έλεος του Θεού ορισμένοι γίνονται εκλεγμένοι για τη σωτηρία, αναπτύχθηκε από τους θεολόγους της Μεταρρύθμισης. Η έννοια του «διττού προορισμού» έγινε ακρογωνιαίος λίθος του θρησκευτικού δόγματος του Λουθήρου και του Καλβίνου. Κατά την άποψη του Καλβίνου, ο Αδάμ «προσέκοψε επειδή αυτό ορίστηκε από τον Θεό», αν και προσέκρουσε «λόγω των δικών του κακιών»**[x]**. Όσο ο Καλβίνος, τόσο και Λούθηρος αρνήθηκαν την ύπαρξη της ελεύθερης βούλησης στον πεσμένο άνθρωπο και τη δυνατότητά της να επηρεάσει τη σωτηρία του ανθρώπου. Μιλώντας για τους άθλους των μαρτύρων, ο Λούθηρος αποδίδει την αντοχή τους αποκλειστικά στη χάρι του Θεού και όχι στη δική τους ελεύθερη βούληση: «Δεν υπάρχει εδώ καμία ελευθερία και καμία ελεύθερη βούληση, δεν είναι δυνατό να αλλάξει κανείς τον εαυτό του ούτε να θελήσει τίποτε άλλο μέχρι να εδραιωθεί στον άνθρωπο το πνεύμα και η χάρις του Θεού»**[xi]**. Ο αγώνας για την ψυχή του κάθε ανθρώπου δεν διεξάγεται μέσα στον άνθρωπο, αλλά εξωτερικά αυτού – μεταξύ του Θεού και του διαβόλου. Η βούληση του ανθρώπου, όπως φορτιάρικα ζώα, βρίσκεται μεταξύ του θελήματος του Θεού και του θελήματος του Σατανά: αν ο Θεός κατακτήσει τον άνθρωπο, εκείνος ακολουθεί τον Θεό, ενώ αν επικρατήσει ο Σατανάς, ο άνθρωπος θα ακολουθήσει τον Σατανά.**[xii]** Ο ίδιος ο άνθρωπος, μ' αυτόν τον τρόπο, παραμένει μόνο ένας παθητικός θεατής της ιδίας του σωτηρίας ή καταδίκης.

Η θεολογική παράδοση της χριστιανικής Ανατολής αντιλήφθηκε διαφορετικά το δίδαγμα του Παύλου και έδωσε διαφορετικές εμφάσεις στην ερμηνεία του εξεταζόμενου χωρίου της Επιστολής προς Ρωμαίους. Από την άποψη των Πατέρων της Ανατολικής Εκκλησίας όλοι οι άνθρωποι πλασμένοι από τον Θεό είναι προορισμένοι για τη σωτηρία και δεν υπάρχει ούτε ένας που να ήταν εκ των προτέρων προορισμένος για τον όλεθρο, την καταδίκη ή το ανάθεμα. Το είπε τον τέταρτο αιώνα ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος επιμένοντας ότι «όλοι εκλήθησαν, αλλά δεν υπάκουσαν όλοι»**[xiii]**. Αναρωτιέται ο Χρυσόστομος: «Εάν αμάρτησαν όλοι, γιατί οι μεν σώθηκαν και οι δε χάθηκαν;» και απαντάει ο ίδιος: «Επειδή δε θέλησαν όλοι να προσέλθουν, αν και όλοι είναι σωσμένοι κατά το θέλημα του Θεού, επειδή όλοι είναι έχουν κληθεί»**[xiv]**. Με άλλα λόγια, όλοι μηδενός εξαιρουμένου είναι προορισμένοι για τη σωτηρία, αλλά σώζονται μόνο όσοι αποκρίθηκαν οικειοθελώς στην κλήση του Θεού, ενώ όσοι απορρίπτουν την κλήση του Θεού δε σώζονται.

Τον πέμπτο αιώνα για τον καθολικό προορισμό για τη σωτηρία κάνει λόγο ο Κύριλλος Αλεξανδρείας:

> Ο Ιησούς Χριστός είπε απ' ευθείας: «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.» (Ματ. 11:28). Εκαλέσατο τους πάντας και κανένας δεν έμενε αμέτοχος της χάριτος. Ο γαρ λέγων περί πάντων, δεν αφήνει απολύτως κανέναν εκτός.

> Όσους προώρισε για την μετοχή των μελλόντων αγαθών γνωρίζων ποιοι θα είναι, ο Ίδιος, όπως ειπώθηκε, και κάλεσε ούτως ώστε γεύτηκαν δικαίωσης μέσω της πίστης εις Αυτόν γινόμενοι ήδη ανεπίδεκτοι της αμαρτίας**[xv]**.

Τον ενδέκατο αιώνα στην ερμηνεία του εν λόγω χωρίου της Επιστολής προς Ρωμαίους αναφέρεται ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος, λογομαχώντας όσους «διαστρεβλώνουν προς τον όλεθρο των ιδίων» τα λόγια του Αποστόλου και λένε «τι με ωφελεί να αναλάβω πολλούς κόπους και να δείξω τη στροφή προς τη μετάνοια, αφού δεν προορίστηκα από τον Θεό για την σωτηρία;». Απαντώντας σ' αυτά τα άτομα ο Συμεών γράφει:

> Μήπως δεν ακούτε κάθε μέρα τον Σωτήρα που καλεί: «Ζω Εγώ και δεν επιθυμώ τον θάνατο του αμαρτωλού, αλλά να μεταστραφεί και να είναι ζωντανός»; Μήπως δεν ακούτε πως Αυτός λέει: «Μετανοείτε, καθώς πλησίασε η Βασιλεία των Ουρανών». Μήπως είπε σε άλλους: «Μη μετανοείτε, επειδή δε θα σας δεχθώ», ενώ σε άλλους, που είναι προορισμένοι: «Εσείς όμως μετανοείτε, επειδή εσάς σας προγνώρισα»; Όχι! Αλλά κάθε μέρα, σε κάθε εκκλησία καλεί εις ολόκληρο τον κόσμο: «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ελάτε, λέει, πεφορτισμένοι με πολλές αμαρτίες σ' Αυτόν που αναλαμβάνει την αμαρτία του κόσμου!**[xvi]**
>
> Καλεσμένος προς την σωτηρία και προορισμός για τη θέωση είναι, κατά την άποψη του Συμεών, κάθε άνθρωπος, επομένως όποιος θελήσει μπορεί να γίνει δικαιωμένος και δοξασμένος. Ο Θεός επιθυμεί να καταστήσει όλους τους ανθρώπους θεούς κατά χάριν:
>
> Η Χάρις του Αγίου Πνεύματος ορμάει να αναφλέξει στις ψυχές μας ούτως ώστε … πλησιάζοντας στη φωτιά – είτε ο καθένας μας χωριστά ή, αν γίνεται, όλοι μαζί – να αναφλεγόμαστε και να λάμψουμε σαν θεοί… Πιστεύω ότι όλα είναι έτσι στην πράξη και ότι σ' αυτό συνίσταται το θέλημα του Θεού για μας …**[xvii]**

Η σωτηρία, σύμφωνα με το δόγμα των ανατολικών Πατέρων της Εκκλησίας, αποτελεί καρπό της συνεργίας μεταξύ του Θεού και του ανθρώπου. Σ' αυτή τη συνεργία σημαντικότατος ρόλος διαδραματίζεται από την ελεύθερη βούληση του ανθρώπου, η οποία μπορεί να στραφεί τόσο προς το αγαθό όσο προς το κακό. Εάν στρέφεται προς το κακό, αυτό δεν έγινε επειδή ήταν προκαθορισμένο έτσι από τον Θεό, αλλά επειδή ο άνθρωπος κάνει την ελεύθερη επιλογή του προς το κακό. Και αν στρέφεται προς το καλό, αυτό συμβαίνει – αν και με την ενέργεια της χάριτος του Θεού – αλλά πάλι όχι χωρίς τη συμμετοχή του ίδιου του ανθρώπου. Ο αγώνας για τη σωτηρία διεξάγεται μέσα στο άνθρωπο και όχι εξωτερικά του. Ο διάβολος μπορεί με χρήση διάφορων μέσων να επηρεάσει τον άνθρωπο, αλλά ο άνθρωπος είναι σε θέσει να αντιδρά σ' αυτόν. Το θέλημα του διαβόλου δε μπορεί να καταστρέψει τον άνθρωπο, γιατί σε τελική ανάλυση καθοριστικός παράγοντας της ανθρώπινης τύχης είναι ακριβώς η στροφή της ελεύθερης του βούλησης προς το καλό ή προς το κακό.

Αυτό δε σημαίνει ότι στην χριστιανική Ανατολή υποτιμούσαν τη σημασία του προορισμού, του επαγγέλματος και της ενέργειας της χάριτος του Θεού στη σωτηρία του ανθρώπου. Αυτό σήμαινε μόνο ότι για τους Πατέρες της Ανατολικής Εκκλησίας δεν είναι καθόλου οικεία η αντίληψη του Θεού ως Τιμωρού, ο οποίος θα έπρεπε, κατά δικαιοσύνη, να καταστρέψει όλους τους ανθρώπους αφότου έπεσαν σε αμαρτία και μόνο από έλεος σώζει μερικούς. Ακολουθώντας τον Παύλο, οι θεολόγοι της ορθόδοξης Ανατολής πίστευαν ότι ο Θεός «θέλει να σωθούν όλοι οι άνθρωποι» (Α΄ Τιμ. 2:4). Η σωτηρία του κάθε ανθρώπου αποτελεί συνέπεια της αγάπης του Θεού προς όλο το ανθρώπινο γένος, και όχι ένα προϊόν του ότι ο Θεός εξαιτίας κάποιας ασύλληπτης ευσπλαχνίας του, εξαιρεί από τη «μάζα καταδικασμένων αμαρτωλών» κάποιους εκλεκτούς, στους οποίους χαρίζει τη σωτηρία παρά τη δική του δικαιοσύνη.

Η ανασκόπηση που κάναμε δείχνει ότι ακόμα και μέσα στην παλαιά εξηγητική παράδοση υπήρχαν δύο ερμηνείες του διδάγματος του Παύλου για τον προορισμός για τη σωτηρία, οι οποίες ουσιαστικά αποκλείουν η μία την άλλη. Οι λογομαχίες γύρω από αυτό το δίδαγμα συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Μάλλον δεν είναι δυνατό να επιλυθεί οριστικά αυτό το ζήτημα, επειδή ο ανθρώπινος νους δε δύναται να αποκρυπτογραφήσει ως το τέλος το θείο σχέδιο και να διεισδύσει στη λογική του Θεού.

Είναι εμφανές ότι υπάρχει η πτυχή της προεπιλογής και προορισμού: αυτό διαφαίνεται και από την ιστορία των προφητών, τον καθένα εκ των οποίων ο Θεός καλούσε μ' έναν ιδιαίτερο εξατομικευμένο τρόπο. Αλλά το γεγονός που οι μεν εκλήθησαν στην προφητική διακονία και οι δε όχι δε σημαίνει ότι σ' αυτούς τους τελευταίους ο Θεός δεν απηύθυνε κάποια άλλη κλήση και δεν τους πρότεινε άλλη αποστολή. Ο λόγος της απώλειας πολλών ανθρώπων δεν συνίσταται στο ότι ο Θεός δεν τους απευθύνθηκε άμεσα ή μέσω των αγγέλων Του, αλλά στο ότι «οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ» (Ρωμ. 10:16).

Η οδός της σωτηρίας είναι ανοιχτή για τον καθένας και κάθε άνθρωπος που δημιουργήθηκε από τον Θεό είναι προορισμός για τη σωτηρία. Αλλά δεν επιλέγουν όλη την οδό του Θεού, γι' αυτό και δε σώζονται όλοι.

[i] ἐν Χριστῷ

[ii] ἐν Χριστῷ

[iii] Βλ. ειδικότερα: *Cranfield C. E. B.* A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans. Vol. 1. Edinburgh, 1975. P. 432.

[iv] Βλ.: *Moo D. J.* The Epistle to the Romans. Grand Rapids–Cambridge, 1996. P. 534–535.

[v] Βλ.: *Ashton J.* The Religion of Paul the Apostle. New Haven–London, 2000. P. 140.

[vi] *Αυγουστίνος.* Περί προορισμού των αγίων 8, 14 (PL 44, 971).

[vii] *Αυγουστίνος.* Περί προορισμού των αγίων 8, 16 (PL 44, 972).

[viii] *Αυγουστίνος.* Περί προορισμού των αγίων 8, 16 (PL 44, 972–973).

[ix] *Αυγουστίνος .* Περί μομφής και χάριτος 7, 12-14 (PL 44, 923–924).

[x] *Καλβίνος Ι.* Θεσμοί της χριστιανικής θρησκείας 3, 23, 8.

[xi] *Λούθηρος Μ.* Περί δουλείας του ελεύθερου θελήματος.

[xii] *Λούθηρος Μ.* Περί δουλείας του ελεύθερου θελήματος.

[xiii] *Ιωάννης ο Χρυσόστομος.* Ερμηνεία της προς Ρωμαίους επιστολής 15, 1 (PG 60, 540).

[xiv] *Ιωάννης ο Χρυσόστομος.* Ερμηνεία της προς Ρωμαίους επιστολής 16, 5 (PG 60, 554).

[xv] *Κύριλλος Αλεξανδρείας.* Αποφθέγματα (In Ioannis Evangelium. Vol. 3. P. 149).

[xvi] *Συμεών ο Νέος Θεολόγος.* Βίβλος των Ηθικών 2, 12-25 (SC 122, 312–314). (Λόγος 26).

[xvii] *Συμεών ο Νέος Θεολόγος.* Λόγος Κατηχητικός 34, 235–245 (SC 113, 290).

Μια πηγή: https://mospat.ru/gr/news/46258/